

PEDAGOGIKANING DOLZARB MUAMMO VA YECHIMLARI

**Respublika ilmiy-amaliy
anjumani materiallari
(2021 yil 17 may)**

2021-yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**Abdulla Qodiriy nomidagi
JIZZAX DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI**

PEDAGOGIKANING DOLZARB MUAMMO VA YECHIMLARI

**Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari
(2021 yil 17 may)**

Jizzax – 2021

UDK: 37.06(05)

BBK: 74.00

E-59

“Pedagogikaning dolzarb muammo va yechimlari” Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari to`plami

(Jizzax, 2021 yil 17-may, O`zbekiston). - Jizzax. 2021. – 504 b.

MAS`UL MUHARRIR:

Sh.S.Sharipov – pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIR HAY`ATI:

Kushvaktov N.X. – pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Qodirov G‘. – biologiya fanlari nomzodi, dotsent

To`raqulova I.X.- pedagogika fanlari nomzodi

Atamurodova R.Q. – pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Jumanazarova D.U.- pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Hamzayev H.X.- pedagogika fanlari bo`yicha falsafa doktori, (PhD)

Primov Sh.Q.- pedagogika fanlari bo`yicha falsafa doktori, (PhD)

TAQRIZCHILAR:

**X.A.To`raqulov** – Pedagogik ta`lim xalqaro fanlar akademiyasi akademigi, ANTIQUE WORLD xalqaro ilmiy akademiyasi akademigi, “Turon” fanlar akademiyasi akademigi, A.G.Nebolsin nomidagi xalqaro mukofot lauriyati, texnika fanlari doktori, professor, Xalq maorifi a`lochisi.

A.Nurmanov – pedagogika fanlari doktori, professor.

**To`plam muharrirlari:** M.R. Isaqulov, G.M. Almuratova, O.A. G`aniyev, T. Ergashev

Ushbu to`plam Jizzax davlat pedagogika institutida O`zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 2-martdagi № 78-F sonli Farmoyishiga asosan joriy yilning 17 may kuni Jizzax davlat pedagogika instituti Umumiy pedagogika kafedrasida “Pedagogikaning dolzarb muammo va yechimlari” mavzusida Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallaridan iborat.

To`plamdan joy olgan tezislarda keltirilgan ma`lumotlarning to`g`riligiga mualliflar javobgardirlar

Psixologik nuqtai nazardan kompetentlik “noan’anaviy vaziyatlar, kutilmagan hollarda mutaxassisning o‘zini qanday tutishi, muloqotga kirishishi, raqiblar bilan o‘zaro munosabatlarda yangi yo‘l tutishlari, hamda noaniq vazifalarni bajarish jarayonida, ziddiyatlarga to‘la ma’lumotlardan foydalanishda, izchil ravishda rivojlanib boruvchi va murakkab jarayonlarda harakatlanish rejasiga egalik”ni anglatadi. Kasbiy kompetentlik mutaxassis tomonidan alohida bilim, malakalarning egallanishini emas, balki har bir mustaqil yo‘nalish bo‘yicha integrativ bilimlar hamda hatti-harakatlarning o‘zlashtirilishini nazarda tutadi.

Shuningdek, kasbiy kompetensiya mutaxassislik bilimlarini doimiy ravishda boyitib borishni, shuningdek, yangi axborotlarni izchil ravishda o‘rganishni, muhim ijtimoiy talablarni anglay olishni, yangi ma’lumotlarni izlab topish, ularni qayta ishlash va o‘z faoliyatida qo‘llay bilishni taqozo etadi.

Pedagog olimlarning ishlarida kompetentlikni pedagogik nuqtai nazardan yanada kengroq va sinchiklab o‘rganish imkonini beradigan turli jihatlari va tarkibiy qismlari ajratib olingan va o‘rganib chiqilgan. S.E. Shishov tomonidan tarbiyachi kasbiy kompetentligiga quyidagi ta’riflari keltirilgan:

o‘qish o‘rganish tufayli egallangan bilimlar, tajriba, qadriyatlar va moyilliklarga asoslangan umumiy layoqatlilik;

bilim va vaziyatlar o‘rtasidagi aloqani o‘rnata bilish qobiliyati, muammoga mos keladigan hal etish yo‘lini topish (kompetentlik deb aytish uchun birorbir vaziyatda namoyon etiladigan taqdirdagina joiz bo‘ladi, namoyon etilmagan kompetentlik – kompetentlik emas, yashirin imkoniyatlar bo‘lib qolsa ham kata gap).

L.M. Dolgova, P.V. Simonov va boshqalarning fikricha, kasbiy kompetentlik – olingan bilimlarga asoslangan holda harakat qila olishlik demakdir. Namunalarga o‘xshash harakatlarni ko‘zda tutadigan “bilim, o‘nikma va malakalardan” farqli o‘laroq, kompetentlik universal bilimlarga asoslangan holda mustaqil faoliyat tajribasini nazarda tutadi. “Kompetentlik – ijtimoiy amaliyot ko‘rinishidagi bilim va ko‘nikmalarning mavjudligi bo‘lib, u ta’lim jarayoni natijalariga ijtimoiy-madaniy talablar va jamiyat tomonidan talablar qo‘yiladigan hollarda namoyon bo‘ladi”,–deb ta’kidlaydi L.M. Dolgova. N.G.Vigotkovskiyning ta’riflashicha, tarbiyachining kasbiy kompetentlik tushunchasi– qo‘yilgan muammolarni hal etishga qaratilgan insonning ichki va tashqi imkoniyatlarini safarbar qila olishga qodirligi bilan tavsiflanadi. Psixologik nuqtai nazardan A.K.Markovaning fikricha, kompetentlik bu – muayyan insonning xarakteristikasi, ya’ni kasbiy talablarga munosibliigi darajasi bo‘yicha insonning individual xarakteristikasi hisoblanadi. N.A.Muslimov esa o‘zining ilmiy tadqiqot ishlarida tarbiyachilarning kasbiy kompetentligini shakllanganlik darajalarini oltita sifatlar bilan ya’ni amaliy ko‘nikmalar, motivatsion xislatlar, intellectual salohiyatlari, irodaviy sifatlar, hissiy sifatlar o‘zining aniq hislarini boshqarishi hamda o‘z hissiy holatlarini va ularni keltirib chiqaruvchi sabablarni tushunishi, hamda o‘z–o‘zini boshqara olishlari, maqsadlarni va ularga erishish vositalarini tanlashdagi erkinlik, vijdonlilik, o‘z faoliyatiga tanqidiy yondoshuv, o‘z xulqini boshqalarniki bilan qiyoslab borishi, kelajakka ishonchi, o‘z jismoniy va psixologik holatini talab darajasida tutib turishi va boshqara olishi) sifatleri tashkil etishini ta’kidlab o‘tadi.

Xulosa qilib aytganda bo‘lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetentligini tarbiyalash mexanizmlarini ilmiy-pedagogik takomillashtirish bugungi kunning dolzarb masalasi hisoblanadi. Bo‘lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetentligini tarbiyalash mexanizmlari o‘rganish va takomillashtirish strategik xarakterdagi vazifalardan biri hisoblanib, kasbiy

kompetenti yetuk talabalarni amaliyot uchun tayyorlash, ularga zamon talablari darajasida fan, madaniyat va texnikaning yutuqlaridan keng foydalangan holda ta'lim-tarbiya berishni taqozo etadi. Buning uchun esa ta'lim-tarbiya beruvchi pedagogning o'zi kompetentli bo'lishi va ta'lim oluvchini kompetentli qilib tarbiyalash uchun zarur bo'lgan jihat –tanqidiy savodxonlik kompetensiyasiga ega bo'lishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. T.G.V.Eldasheva, G.Karimova. "Tarbiyachining kasbiy maxorati va kompetentligi" moduli. T. 2018y. 155 bet
2. Abduvalieva M.I. Kasb-hunar kolleji o'quvchilarning kasbiy moslashuvini shakllantirish va rivojlantirish: Ped.fanl.nomz. . diss. – T.: 2008. –134 b.
3. Azizxodjaeva N.N. O'qituvchi mutaxassisligiga tayyorlash texnologiyasi. – T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2000. – 52 b.
4. Tolipov O'.Q. Oliy pedagogik ta'lim tizimida umummehnat va kasbiy ko'nikma hamda malakalarni rivojlantirishning pedagogik texnologiyalari / Monografiya. – T.: Fan, 2004.B –73-80.

6-7 YOSHI BOLALAR IDROKINI O'YIN TEXNOLOGIYASI ASOSIDA RIVOJLANTIRISH

Qodirova Malikaxon Qaxramonovna, JDPI, katta o'qituvchi
Mardonova Diyora Shuhrat qizi, JDPI, 2-bosqich talabasi

Ta'lim texnologiyasi tushunchasi ta'lim maqsadiga erishish quroli, ya'ni oldindan loyihalashtirilgan ta'lim jarayonini yaxlit tizim asosida bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etish va shu maqsadga erishishning metod, usul va vositalari tizimini, ta'lim jarayonini boshqarishni ifodalaydi. Pedagogik texnologiyaning markaziy muammosi bola shaxsini rivojlantirish orqali ta'lim maqsadiga erishishni ta'minlashdan iborat.

Hozirda maktabgacha ta'lim tizimiga ham pedagogik texnologiyalar, interfaol usullar kirib keldi. Texnologiya so'zi zamirida jarayonlarni amalga oshirish usullari va vositalari haqidagi bilimlar yig'indisi, shuningdek, ob'yektda sodir bo'ladigan sifat o'zgarishlari tushuniladi.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida ham mashg'ulotlar o'yin texnologiyalari amalga oshirib kelinmoqda. O'yin texnologiyasi ham o'yin metodidan o'zining aniq maqsadi, amalga oshirish kerak bo'lgan jarayonlarining mantiqiy ketma-ketligi va o'zaro bog'liqligi, oldindan belgilangan natijalarga erishish kafolati bilan farq qiladi.

O'yin texnologiyalarining ahamiyati borasida olib borilgan tadqiqotlarni ko'rib chiqish maqsadga muvofiq. L.S. Vigodskiy o'yinni bolaning ichki ijtimoiy dunyosi, ijtimoiy buyurtmalarni o'zlashtirish vositasi sifatida ta'riflaydi. Har qanday o'yin muayyan vazifalarni bajarishini quyidagicha keltirgan:

- maftunkorlik;
- kommunikativlik;
- o'z imkoniyatlarini amalga oshirish;
- tashxis;
- o'yin ishtirokchilari o'rtasidagi muloqot;

- ijtimoiylashuvlik.

S.A.Shmakovning ta'kidlashicha, o'yinlar quyidagi to'rt asosiy xususiyatga ega:

— erkin rivojlantiruvchi faoliyat, ya'ni bola o'yinni o'zi tanlaydi, unda faol ishtirok etadi. Bunda birinchi navbatda yakuniy natija emas, balki o'yin jarayoni muhim ahamiyatga ega;

— ijodiy xarakter, ya'ni o'yin jarayonida bolalar uchun ijod qilishga katta imkoniyatlar mavjud;

— emosional ta'sir

— bola o'yinda markaziy o'rin egallashni xohlaydi, g'olib bo'lishga intiladi, bu bolaning faolligini oshirishga yordam beradi;

— asosiy va qo'shimcha qoidalar o'yin mazmuni, uning mantiqiy ketma-ketligini belgilaydi.

O'yin strukturasi maqsad, rejalashtirish, maqsadga erishish, natijalami tahlil qilish kabi komponentlar kiradi. O'yinning eng asosiy xususiyati uning ijodiyligidir. U o'zaro kurash, musobaqalashish, raqobat shaklida namoyon bo'ladi.

Nazariy jihatdan o'yinga faoliyat, jarayon va o'qitish metodi sifatida qarash mumkin. O'yin faoliyat sifatida maqsadni belgilab olish, rejalashtirish va amalga oshirish, natijalarni tahlil qilishni qamrab oladi va bunda shaxs sub'yekt sifatida o'z imkoniyatlarini to'la amalga oshiradi. O'yinli faoliyatni motivatsiyalash o'yin xarakterining musobaqalashish shartlari, shaxsning o'zini namoyon qila olishi, o'z imkoniyatlarini amalga oshirish ehtiyojlarini qondirishdan kelib chiqadi.

G.K. Selevko ta'biricha o'yin tuzilmasi quyidagilarni qamrab oladi:

- o'ynash uchun olingan rollar;
- bu rollarni ijro etish vositasi bolgan o'yin harakatlari;
- haqiqiy narsalami shartlilarga almashtirish;
- o'yinda ishtirok etuvchilarning real o'zaro munosabatlari;
- o'yinda shartli ravishda yaratilgan sujet (mazmun).

Har qanday texnologiyada, jumladan, o'yin texnologiyalarida ham, o'quv maqsadi aniq belgilanishi zarur. Bu texnologiyaning asosiy negizidir. Maqsad to'g'ri qo'yilishi uchun tarbiyachi bolaga nimani o'rgatmoqchi bolganligini bilishi kerak. Bitta mashg'ulotda bitta maqsad qo'yilishi maqsadga muvofiq. Masalan, bolalarni 3 raqami bilan tanishtirish yoki yil fasllari haqida tushuncha berish kabi. O'yin texnologiyalari (ayniqsa, bog'cha bolalari uchun) rivojlantiruvchi maqsadlarini (bolaning idrok, xotira, diqqat, tafakkurini rivojlantirish) amalga oshiradi.

6-7 yoshli bolalarning idroki ulardagi his tuyg'u hamda hatti xarakterlar bilan chambarchas bog'liqdir. Bu yoshdagi bolalar dastavval o'zining yorqinligi, g'alatiligi bilan hayratga soluvchi ajablantiruvchi narsalarni idrok qiladilar. Masalan, bolaga biron bir qushni ko'rsatib keyin uni yashirilsada shu ko'rgan narsasini rasmini chizib berish taklif qilinsa, bola hozirgina ko'rish orqali olgan tasavvurlari odatda juda kambag'al bo'ladi. Ayrim bolalar qarg'ani tasvirlash u yoqda tursin, balki uning rangi qanaqaligini, qarg'aning boshi, tumshug'i qanday turishini va qanaqa shaklda ekanligini, ba'zan esa uning hatto nechta oyog'i borligini ham aytib bera olmaydilar. Suratni ko'rib uning mazmunini gapirtirish bola idrokining xususiyatlarini namoyish qiluvchi yorqin misol bo'la oladi. Lekin ular suratdan ko'zlangan umumiy maqsadi suratning asosiy g'oyasini hali ochib berolmaydi (aslida esa bola buning uchun yetarli darajada bilimga ham ega emas). Bolaning yoshi ulg'aygan sari yanada mazmuli bo'lib boradi.

37	<i>Қаршибоева Г.</i> Ўсмирлар суицида хулқининг психологик ҳолатлари.....	173
38	<i>Қодирова М., Тоштемурова Ш.</i> Оилавий муносабатлар ва уларнинг инсон психологиясига таъсири.	175
39	<i>Пардаева К.</i> Ахлоқий тарбиянинг мукамал талқини.....	178
40	<i>Тўрақулов Л., Атамуродов Р.</i> Ўзбек оилалари бузулишининг бугунги кундаги айрим педагогик ва психологик сабаблари.....	181
41	<i>Тоиров М.</i> Олий таълим муассасасида бўлажак бошланғич синф ўқувчилари касбий маданиятининг хусусиятлари.....	184
43	<i>Махамматова Ф., Турдимуродова М.</i> Умумтаълим мактаблари ўқувчиларини меҳнат фаолиятига тайёргарлигини шакллантириш механизациялари.....	187
44	<i>Бойтўраева Н.</i> Бошланғич синф ўқувчисининг мустақил таълимни ривожлантиришнинг шарт-шароитлари.	191
45	<i>Сиддиқова С., Холбоева Г.</i> Ўқувчиларнинг билимларни билиш ва ижодий фаолиятининг фаоллашуви ва самарадорлиги таҳлили.....	192
46	<i>Сиддиқова С., Мирзаева У.</i> Узлуксиз таълим жараёнида мустақил фикирловчи, ижодкор шахсни тарбиялашнинг педагогик психологик масалалари.	195
47	<i>Сиддиқова С., Мўминова М.</i> Таълим жараёнида ўқувчиларнинг билиш, ижодий фаоллигини ошириш.	197
48	<i>Қаюмов А. Турдиев Н.</i> Синф раҳбари ва ёшлар камолати.....	200
49	<i>Зокирова У. Утамуродова Г.</i> Бўлажак ўқитувчиларни маънавий эстетик тарбиялашда давлат таълим сиёсати.	202
50	<i>Файзиева С.</i> Мактабгача ёшдаги болалар ҳаётини шакллантиришнинг назарий ва педагогик асослари.	205
51	<i>Абдувасиев Х. Холмўминов А.</i> Ўқувчиларга мактаб устахоналарида ишлашда техника хавфсизлик коидаларини ўргатиш.....	209
52	<i>Назарова Ш.</i> Ўқув технологиялари ва уларнинг педагогик ва психологик жихатлари.	211
53	<i>Шоймордонова Н.</i> Таълим жараёнини индивидуал изланишларда замонавий инновацион таълим технологиялари.....	213
54	<i>Тўрақулов Х.А. Сайдахматов .С.С.</i> Инновацион –интегратив таълимга оид таълим мазмунларини шакллантириш.....	217
55	<i>Қурбонов Н., Холтураева М.</i> Мактаб ўқитувчисининг ижодкорлик компетенцияси ривожлантириш усуллари.....	219
56	<i>Мунарова Р.У. Пўлатова Н.М. Каримова М.</i> Нотўлиқ оилаларда ўсмирларни миллий-маънавий тарбиялаш масалалари.....	221
57	<i>Ортиқов О., Эшбекова М.И.</i> Оиланинг гавҳари – фарзанд.....	224
58	<i>Абдукаримов Н.А.</i> Соғлом оила-соғлом турмуш тарзида вужудга келиш омили.	226
59	<i>Бурхонов Т.М.</i> Ёшлар орасида маънавий тарбияни амалга оширишдаги муҳим ҳамкорлик.....	228

3-шўба

III SHO'BA. ZAMONAVIY TA'LIM – TARBIYA JARAYONLARIDA

RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING ROLI

1	<i>Тўрақулов Х.А.Бултаков С.Х</i> Цивилизатцион педагогик тизимларни шакллантириш босқичлари.	231
2	<i>Хакимова М.Ф.</i> Олий таълимга инновацион таълим ва рақамли технологияларни куллаш зарурияти.	234
3	<i>Очилова Г.</i> Ахборот коммуникатция технологиялари воситаларидан таълим жараёнларида фойдаланишнинг имкониялари.....	236
4	<i>Шеранова М.</i> Шахсни тарбиялашда интеллектуал ва ижодий сифатларни ривожлантириш йўллари.	239
5	<i>Тўрақулов У.Х. Турсунхўжаева З.</i> Дарс машғулотларини олиб боришнинг алгоритмик босқичлари.	242
6	<i>Бекназарова О.М</i> Жахон миқёсида ва Ўзбекистон Республикасида Инклюзив таълим тизимининг эътироф этилиши.....	244
7	<i>Шакарбоева Ш.</i> Ўз устида ишлаш фаолиятининг психалогик тадқиқотлардаги талқини.	247
8	<i>Абдурашулова Д.</i> Замонавий педагогик технологиялар дарснинг самарали ва сифатли бўлашида “CASE-STUDY “ усуллариининг ўрни.....	251
9	<i>Тангилова Д., Кўчқорова Ф.</i> Дудуқланишнинг келиб чиқиши сабаблари ва уни машқлар асосида коррекциялаш йўллари.....	253
10	<i>Эгамназаров М., Лутфуллаева Ж.</i> Шахсга йўналтирилган таълим технологияларини табиқ этиш орқали талабаларда коммуникатив қобиятларини ривожлантириш тамоиллари ва механизмлари.....	256
11	<i>Темирова Г. Неъматова Г.</i> Турли нутқ бузилишларини коррекциялашда массаж технологиясидан фойдаланиш.....	258
12	<i>Музаффарова Х.Р.Лапасова</i> Таълим –тарбия жараёнида инновацион усуллардан фойдаланишда ўқитувчининг махорати.....	260
13	<i>Махамматова А., Абдурахмонова М.</i> Талабаларда мусиқий қобиятларни ривожлантиришга йўналтирилган компьютер дастурларидан фойдаланиш.....	263
14	<i>Мавлонова С.</i> Бўлажак тарбиячиларнинг касбий компотентлигини ривожлантиришнинг назарий асослари.	266
15	<i>Қодирова М., Мардонова Д,</i> 6-7 ёшли болалар гидрокини ўйин технологияси асосида ривожлантириш.	268
16	<i>Жалолова Ю,Ўқувчи</i> ёшларда илмий дунёқарашни шакллантиришда замонавий педагогик технологиялардан фойдаланиш.....	270
17	<i>Абдурашулов Д, Турсунов Қ,</i> Спортчи шахсининг психик жараёнини ўрганиш методлари.....	273
18	<i>Акбарова С.Ш,</i> Замонавий таълим –тарбия жараёнида педагогнинг криатив компетенцияларини шакллантириш зарурияти.....	276
19	<i>Алибеков Д.</i> Инновацион ёндашув ва модернизациясига асосланган таълим стратегиясининг асослари.	278
20	<i>Алимова Қ., Назаров Т., Эрматов Д.</i> Талаба ёшларни илм фанга қизиқтириш йўл- йўриқлари.....	281
21	<i>Атамуродова Р., Исмоилова Н.</i> Адабий таълимга илмий методик ҳамда технологик ёндашув тамоиллари.	283
22	<i>Темирова Г.</i> Кохлеар импланти болалар билан олиб бориладиган	